

4. Боднарчук В.Д. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону / В.Д. Боднарчук // Економіка та держава. – 2010. – №5. – С.93-96.
5. Боднарчук В.Д. Стан та тенденції державного управління регіональним розвитком / В.Д. Боднарчук // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління» Вип. 3/2010. Державне управління та місцеве самоврядування / За заг. ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління. – 2010. – С.509–515.

Рецензент: доктор наук з державного управління, професор Корецький М.Х.

УДК 354.330.141:338.45

Безугла Л.С.,

к.держ.упр.

ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Проаналізовано відомі та розроблено нові методичні підходи щодо державного регулювання малого та середнього підприємництва. Встановлено важливу роль підприємництва в утвердженні інформаційного суспільства, виходячи з чого державі запропонована реалізація завдань щодо реорганізації бізнесу, встановлення відносин з приватним сектором. Розглянуто ряд важливих соціально-економічних функцій держави щодо розвитку малого та середнього бізнесу. Досліджено світовий досвід державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва та визначено напрями його можливої адаптації до потреб України. Розроблено принципи реалізації регулятивної політики держави та побудовано систему стратегічних заходів щодо розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Обґрунтовано пріоритетні пропозиції щодо удосконалення системи державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в умовах інформаційного суспільства.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, економічне середовище, механізм державного регулювання, державне регулювання, державна підтримка.

Аннотація. Проанализированы известные и разработаны новые методические подходы относительно государственного регулирования малого и среднего предпринимательства. Установлена важная роль предпринимательства в утверждении информационного общества, исходя из чего государству предложена реализация задач по реорганизации бизнеса, установления отношений с частным сектором. Рассмотрен ряд важных социально-экономических функций государства по развитию малого и среднего бизнеса. Исследованы мировой опыт государственного регулирования развития малого и среднего предпринимательства и определены направления его возможной адаптации к потребностям Украины. Разработаны принципы реализации регулятивной политики государства и построена система стратегических мер по развитию малого и среднего предпринимательства в Украине. Обоснована приоритетные предложения по совершенствованию системы государственного регулирования развития малого и среднего предпринимательства в условиях информационного общества.

Ключевые слова: малое и среднее предпринимательство, экономическая среда, механизм государственного регулирования, государственное регулирование, государственная поддержка.

Summary. Known and new methodical approaches are developed in relation to government control of small and middle enterprise. The important role of enterprise is set in becoming of informative society, coming from what it is offered to the state realization of tasks in relation to reorganization of business, establishment of relations, with a private sector. The row of important socio-economic functions of the state is considered in relation to development of small and middle business. Investigational world experience of government control of development of small and middle enterprise and certainly directions of him possible adaptation to the necessities of Ukraine. Principles of realization of regulator policy of the state are developed and the system of strategic measures is built on development of small and middle enterprise in Ukraine. Grounded priority suggestions are in relation to the improvement of the system of government control of development of small and middle enterprise in the conditions of informative society.

Key words: small and middle enterprise, economic environment, mechanism of government control, government control, state support.

Постановка проблеми. Динамічні процеси в економічному середовищі суспільства зумовлюють потребу в постійному осмисленні теоретичних і прикладних аспектів державного регулювання підприємницької діяльності. Пошук нових підходів до вироблення стратегії і тактики державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в умовах інформаційного суспільства визначив вибір теми даного дослідження.

Метою даної статті є аналіз відомих та розроблення нових методичних підходів щодо державного регулювання малого та середнього підприємництва в умовах інформаційного суспільства..

Аналіз наукового доробку. Питання державного регулювання розвитку підприємництва досліджували Ю. Авксентьев, О. Амосов, Ю. Бажал, Г. Білоус, В. Бодров, В. Гриньова, Л. Дмитриченко, М. Корецький, В. Мартиненко, Г. Одінцова, І. Сараєва, Т. Сьомкіна, Ю. Чернецький та інші.

Виклад основного матеріалу.

Визначено, що з погляду розвитку інформаційного суспільства держава має два ключові взаємозалежні напрями діяльності, а саме: сприяння розвитку інформаційного суспільства в межах країни з метою забезпечення її конкурентоспроможності на світовому ринку; сприяння зміні форм і методів роботи державно-управлінського апарату з метою підвищення якості послуг, що надаються громадянам. Розглянуто важливу роль підприємництва в становленні інформаційного суспільства, виходячи з чого державі запропонована реалізація завдань щодо реорганізації бізнесу, встановлення відносин з приватним сектором. Розкрито теоретичні засади державного регулювання малого та середнього

підприємництва, в яких виявлено особливості державного регулювання розвитку підприємництва в інформаційному суспільстві. Уточнено сутність понять «мале підприємництво» та «середнє підприємництво» як об'єктів державного регулювання в умовах інформаційного суспільства. Визначено особливості державного регулювання підприємницької діяльності з урахуванням ролі підприємництва в становленні інформаційного суспільства. І хоча розвиток сучасного інформаційного суспільства неможливий без спрямованого впливу держави, основну роль у розвитку нових інформаційних технологій, безумовно, відіграє бізнес – приватні організації і структури. Саме підприємництво виступає рушійною силою соціально-економічного розвитку в процесі формування ринкових відносин в Україні. Причому трансформація командно-адміністративної системи в ринкову неможлива без розширення спектра діяльності підприємницьких структур, які генерують зміни як на макро-, так і на мікроекономічному рівні.

Обґрунтовано, що одним з головних аргументів на користь забезпечення взаємодії між органами державної влади та підприємництвом є усвідомлення того, що малі та середні підприємства виконують надзвичайно важливі, з погляду забезпечення стабільного суспільного розвитку, функції: створення та розвитку конкурентного середовища, структурної перебудови економіки держави; забезпечення високих темпів економічного розвитку країни; формування умов для раціонального використання виробничих ресурсів; розширення пропозицій товарів і послуг на ринках; сприяння зайнятості населення; наповнення місцевих бюджетів.

Серед досліджень механізму реалізації ролі малого та середнього підприємництва в інформаційному суспільстві та необхідності державного регулювання розглянуто два основні напрями: новий інституціоналізм,

який розробляє теорію суспільних засад підприємництва, та неокласичний, представники якого прагнуть поєднати використання ринкових механізмів саморегулювання із застосуванням важелів державного впливу. Проведений аналіз наукових підходів дав змогу виділити такі складові механізму державної підтримки підприємництва (рис. 1).

Визначено, що державне регулювання у сфері підприємницької діяльності характеризується сукупністю пріоритетів і механізмів впливу держави на забезпечення комплексного і ефективного розвитку підприємництва, що дозволило зробити певні узагальнення. По-перше, державне регулювання являє собою поєднання форм і методів, які здійснюють органи державного управління для досягнення поставленої мети. По-друге, державне регулювання малого та середнього підприємництва слід трактувати як цілеспрямовану комплексну діяльність державних інститутів, спрямовану на поєднання, узгодження, комбінування різних форм, методів регулювання та підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва. Воно здійснюється на принципах законності, комплексності, адекватності, послідовності, нейтральності, результативності за допомогою організаційного, адміністративного, економічного, правового методів через відповідні засоби та інструменти.

Виявлено необхідність створення перспективних складових механізму державного регулювання підприємництва, а саме організаційного методу, який буде забезпечувати розвиток інноваційних форм підприємницької діяльності та інформаційного методу, що буде забезпечувати різноманітність державних послуг, за допомогою системи «е-уряд». Досліджено питання соціально-економічних функцій малого та середнього підприємництва в господарській системі держави. Розкрито теоретичні засади соціально-економічної діяльності малого та середнього підприємництва, в яких виявлено, що завдяки своїй гнучкості малі та

середні підприємства швидко реагують на ринкові зміни, здатні вчасно переробити технологічний процес і представити на ринок конкурентоспроможну продукцію; сприяють росту зайнятості, формуванню підприємницької культури, рівномірному розвитку регіонів, активної інноваційної діяльності; ініціюють нагромадження капіталів; згладжують соціальні конфлікти.

Розглянуто соціально-економічну значимість малих і середніх підприємств, яка характеризується високим ступенем «смертності» - більша частина підприємств розорується в перший рік. З'ясовано, що така ситуація можлива через високий рівень конкуренції на ринках, низьку підприємницьку компетенцію, неправильну оцінку положення на ринку, а також неадекватну державну політику регулювання сектору малого та середнього підприємництва.

Узагальнено, що корисний ефект малого та середнього підприємництва досягається за суттєво меншої капітало-трудо-матеріало-енергомісткості. Тобто малий обсяг інвестицій за більш високої швидкості обороту – менший фінансовий ризик — швидка окупність витрат — кращі результати.

Встановлено ряд важливих соціально-економічних функцій держави щодо розвитку малого та середнього бізнесу, а саме: реалізація конституційного права на вільне використання своїх здатностей і майна для підприємницької й іншої, не забороненої законом, економічної діяльності; забезпечення зайнятості населення, у тому числі залучення до процесу суспільного підприємництва соціально вразливих груп населення, формування «середнього класу»; підвищення якості й рівня життя населення, згладжування соціальних конфліктів, скорочення державних видатків на соціальний захист; стабілізація ринку; формування стабільного

джерела доходів бюджету, забезпечуючи стійкий соціально-економічний розвиток.

Визначено, що в країнах-членах ЄС малі та середні підприємства розглядаються як першоджерело інновацій, зайнятості, а також соціальної та місцевої інтеграції в Європу. З огляду на це створюються найбільш сприятливі умови для розвитку малого та середнього підприємництва. Визначено, що малі та середні підприємства є джерелом підвищення конкурентоспроможності європейської економіки, її подальшого зростання. Малі та середні підприємства сприяють розвитку внутрішнього ринку шляхом налагодження міжнародних контактів, створення і впровадження інноваційних технологій, вжиття заходів щодо покращення умов життя й забезпечення працевлаштування населення країн-членів ЄС.

З'ясовано, що з метою покращення результативності підприємницької діяльності в Україні необхідно використати досвід запровадження урядами зарубіжних країн комплексу регуляторних заходів, а саме: створення рівних умов для конкуренції; сприяння розвитку інноваційної діяльності та інформаційних технологій; зменшення адміністративного впливу; спрощення доступу малих і середніх підприємств до бюджетних та позабюджетних коштів; створення розгалуженої мережі підтримки бізнесу (де провідну роль відіграють недержавні установи).

Узагальнено, що важелі, які застосовуються в економічній політиці розвинених країн, є дієвими лише в ринковому середовищі, яке наближається до досконалого. Одним з найпоширеніших засобів регуляторної політики є реалізація спеціальних програм підтримки підприємництва. Запропоновано реалізувати систему державних програм фінансового, технологічного, зовнішньоекономічного, консультаційного,

кадрового сприяння малому та середньому підприємництву.

Досліджено питання аналізу та оцінки державної політики підтримки підприємництва в Україні. Встановлено, що підтримка розвитку підприємництва в умовах економічної кризи є вкрай важливим напрямом державної політики. Увага державної політики має концентруватися на докорінній модернізації регуляторного середовища, швидкому та ефективному зменшенні адміністративних бар'єрів, перегляді в бік зниження непродуктивних витрат часу суб'єктів господарювання на забезпечення обов'язкових адміністративних процедур. Виявлено, що сьогодні з боку Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України робляться лише спорадичні та логічно не поєднані кроки на шляху подолання економічної кризи, які мають характер галузевого лобізму. Такі дії Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України руйнують конкурентне середовище і зрештою не вирішують проблему безробіття, викликану відсутністю реформ, багаторічним досвідом непродуктивної організації праці та неефективними витратами виробництва. Однак в цей час важливо, щоб створювалися й нові робочі місця та народжувалися нові бізнес структури, які гнучко пристосовувалися б до нових умов.

Проведений в дисертації аналіз показав, що відсутність сприятливих умов функціонування малого та середнього бізнесу, надмірний контроль, високий рівень конкуренції, високий рівень оподаткування підприємств, відсутність загальнодержавної програми впровадження електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису, складні процедури реєстрації підприємництва й отримання різних дозволів, складні митні процедури, відсутність законодавчого механізму фінансової підтримки малого та середнього бізнесу стримують його розвиток. Ці проблеми створюють перешкоди розвитку малого та середнього підприємництва і суттєвого гальмують його фінансово-економічний

розвиток.

Обґрунтовано, що забезпечення успішного функціонування малих і середніх підприємств у контексті зростання значення інформаційної складової потребує усунення недоліків, що негативно впливають на діяльність суб'єктів державного регулювання підприємництва, до яких слід віднести: незадовільний рівень володіння фахівцями органів виконавчої влади та представниками зацікавленої громадськості практичними навичками застосування норм і процедур законодавства з питань державної регуляторної політики (однією з причин цього є відсутність в органах виконавчої влади окремо створених структурних підрозділів що відповідають за здійснення державної регуляторної політики); недофінансування регіональних програм розвитку підприємства з місцевих бюджетів; низький рівень використання багатьма працівниками органів влади сучасних інформаційних технологій через брак знань.

Запропоновано здійснювати послідовну і постійну роботу щодо вдосконалення нормативно-правової бази розвитку малого та середнього підприємництва; ефективного та впровадження механізму спрощеної реєстрації і легалізації суб'єктів підприємництва; вносити відповідні зміни до системи оподаткування; надавати кредити для фінансування проектів.

Узагальнено, що всі вищезазначені напрями державної підтримки малого та середнього підприємництва в сукупності з ефективною системою управління малого та середнього підприємництва, яка орієнтована на адаптацію до умов конкурентного середовища, допоможуть їм суттєво покращити свою діяльність та зайняти вагомe місце в стратегії економічного зростання України.

Розглянуто нову форму підтримки малого й середнього підприємництва, яка сприяє виробничому кооперуванню великих та малих підприємств, що робить можливим розширення для них інноваційного

співробітництва й ринків збуту. Визначено основні принципи регуляторної політики щодо розвитку малого та середнього підприємництва: соціальної справедливості, забезпечення умов і захисту суб'єктів малого та середнього підприємництва, врегулювання діяльності, гнучкості, цілісності, системності, наукової обґрунтованості, універсальності в межах усієї України, підтримки регіональних ініціатив

Визначено, що для того, щоб створити сприятливі умов для розвитку малого та середнього підприємництва, необхідно зосередити увагу на реалізацію системи стратегічних заходів.

Встановлено, що найважливішим завданням регулятивної політики є розвиток інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва – сукупності державних, недержавних, громадських інституцій, що надають консультативну, інформаційну, організаційну, фінансову допомогу суб'єктам малого та середнього підприємництва на етапах їх становлення й діяльності.

Проаналізовано фінансово-кредитні механізми підтримки малого та середнього підприємництва. Фінансове забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва можуть здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, приватних вітчизняних та іноземних інвесторів. Крім того, для фінансування суб'єктів малого та середнього підприємництва державним структурам доцільно використати можливості залучення коштів Світового Банку, Європейського банку реконструкції і розвитку, інших міжнародних фінансових організацій.

Розглянуто процеси узгодження державних і підприємницьких інтересів, що потребують формування конкретних управлінських і виконавчих структур, які спеціалізуються на розв'язанні конфліктних ситуацій, розробленні заходів, які запобігають їх виникненню, формують стратегію взаємодії державних установ і підприємницьких організацій.

Обґрунтовано, що активна роль у вирішенні суперечностей між владними структурами і підприємницькими організаціями має належати координаційній раді з питань розвитку підприємництва в Україні і підтримки малих та середніх підприємницьких структур. Така рада повинна формуватися на принципах підприємництва, тобто бути незалежною, ініціативною і нести повну відповідальність за реалізацію тих пропозицій і заходів, які запропоновані нею і прийняті урядом до виконання. Координаційна рада має представляти і відстоювати інтереси підприємницького сектора економіки, тісно взаємодіючи з Державним комітетом підприємницької діяльності (Держком-підприємництва), Адміністрацією Президента, Кабінетом Міністрів України, Мінекономіки та іншими міністерствами і відомствами виконавчої влади. Узагальнено, що фінансово-кредитну і податкову політику щодо підтримки малих та середніх підприємств слід реформувати.

Досліджено питання розвитку бізнес-інкубаторів як носія передової технології державної підтримки малого та середнього бізнесу. Визначено, що бізнес-інкубатор уявляє собою складний багатофункціональний комплекс, який забезпечує, поряд з іншим, сприятливі умови для ефективної діяльності новоутворених малих та середніх фірм, які реалізують цікаві наукові ідеї. Обґрунтовано умови й етапи впровадження системи бізнес-інкубаторів на місцевому та державному рівнях в Україні. На попередньому етапі необхідно провести діагностику стану малого та середнього підприємництва, рівень їх розвитку і міру відповідності основним пріоритетним напрямам розвитку, потребам країни у сфері соціально-економічного розвитку. На першому етапі реалізації програми повинен відбутися вибір координаторів і реалізаторів проекту. Ґрунтуючись на позитивному досвіді розвитку бізнес-інкубаторів у розвинених зарубіжних країнах, а також в Україні, основним засновником

мережі бізнес-інкубаторів повинна виступати адміністрація області, а також можлива участь: центрів зайнятості; банків, готових сприяти розвитку мережі бізнес-інкубаторів, торгово-промислових палат, союзів підприємців; фондів підтримки малого та середнього підприємництва, великих підприємств, фондів венчурного капіталу (або створення спеціального венчурного фонду), а також наукових інститутів. Цей етап також передбачає: фінансування проектів, проведення їх техніко-економічної експертизи, визначення пільг для підприємств.

Другий етап припускає безпосереднє створення бізнес-інкубаторів з проведенням контролю координаторів програми. Це передбачає конкурсний відбір підприємців, заснований на пріоритетах розвитку конкретного регіону, та здійснення контролю за реалізацією програми: за ходом виконання заходів програми; рішень для прийняття їх органом влади; ходу робіт за програмою органу влади.

Встановлено, що формування і реалізацію державної підтримки і розвитку бізнес-інкубаторів повинні забезпечувати органи державної влади всіх рівнів при взаємодії з науковими, суспільними союзами і об'єднаннями підприємців. Виявлено необхідність у розробці Програми розвитку мережі бізнес-інкубаторів на території України, яка зумовлена наявністю в секторі малого та середнього бізнесу області таких проблем, як недостатній розвиток цього сектора, нераціональна структура економіки міст, труднощі організації і розвитку початкуочого бізнесу. Для ефективної реалізації цієї програми в ній повинні реалізуватися і поєднуватися актуальність, прогностичність, раціональність, реалістичність, контрольованість, цілісність, чутливість до збоїв.

Запропоновано використовувати бізнес-інкубатори як функціонуючу систему, яка базується на принципах надання послуг у будь-який момент часу, максимальної простоти та прозорості всіх процедур, єдиних

технічних стандартів і забезпечення конфіденційності. У якості ефективного інструмента створення нових малих та середніх підприємств на рівні держави була також запропонована методологічна основа розробки програми створення мережі бізнес-інкубаторів.

Висновки. Встановлено важливу роль підприємництва в утвердженні інформаційного суспільства. Розкрито сутність чинного механізму державного регулювання підприємництва в Україні. Визначено основні соціально-економічні функції держави щодо розвитку малого та середнього бізнесу. Розглянуто напрями здійснення комплексу регуляторних заходів з метою покращення результативності підприємницької діяльності в Україні. Проведено аналіз та здійснено оцінку державної політики підтримки підприємництва в Україні. Розроблено принципи реалізації регулятивної політики держави та побудовано систему стратегічних заходів щодо розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Сформовано систему координації взаємодії “державна – бізнес” з метою підтримки малого та середнього підприємництва в Україні. Розроблено умови впровадження системи бізнес-інкубаторів на місцевому та державному рівнях в Україні.

Список використаних джерел:

1. Безугла Л. С. Державна політика у сфері малого підприємництва / Л. С. Безугла // Економіка та держава. – 2010. – № 1. – С. 20–22.
2. Безугла Л. С. Роль підприємництва як чинника забезпечення стабільності економіки / Л. С. Безугла // Інвестиції : практика та досвід. – 2010. – № 21. – С. 31–33.
3. Безугла Л. С. Об'єктивні основи формування державної підтримки малого підприємництва / Л. С. Безугла // Інвестиції : практика та досвід. – 2010. – № 23. – С. 15–19.
4. Безугла Л. С. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності в Україні / Л. С. Безугла // Інвестиції : практика та досвід. – 2011. – № 2. – С. 18–21.

Рецензент: доктор наук з державного управління, професор Корецький М.Х.